

ӘОЖ: 636.1.082.4

МҰЗДАТЫЛҒАН АЙҒЫР ҰРЫҒЫНЫҢ САНИТАРЛЫҚ КҮЙІН БАҒАЛАУ

Н. Г. Елькеев, соискатель

Конный завод «Қазақ тұлпары» МСХ РК

Ұрықты төмен температурада мұздатып қатырғанда, бактериялар мен микробтардың пәрменділігі төмендейді. Айғырлардың ұрығын сұйық азотта (-196 °C) ұзақ мерзімге сақтаудың оның сапалық көрсеткіштеріне, сонымен қатар, микробпен ластану деңгейіне әсерін зерттеу, сөз жоқ, теориялық жағынан ғана емес, практикалық жағынан да қызығушылық туғызады. Сондықтан, 2007-2008 жылдары, «Қазақ тұлпары» жылқы зауытының ұрық қорында сақталып жатқан, өндіруші-айғырлардың мұздатылған ұрықтарының сапасын тексеріп бағаладық.

Замораживание спермы ведет к снижению бактериальной и грибковой контаминации. Безусловно, изучение влияния длительного хранения спермы жеребцов в жидком азоте (-196 °C) на ее качественные показатели, включая микробную загрязненность, представляет не только практический, но и определенный теоретический интерес. Поэтому в 2007-2008 годах была проведена контрольная оценка качества замороженной спермы жеребцов, хранящейся в спермобанке конного завода ТОО «Қазақ тұлпары».

Freezing of sperm conducts to decrease of bacterial and fungoid degree of pollution. Certainly, studying of influence of long storage of sperm of stallions in liquid nitrogen (-196 °C) on its quality indicators, including microbic impurity, represents not only practical, but also the certain theoretical interest. Therefore in 2007-2008 the control estimation of quality of the frozen sperm of the stallions stored in bank of seed of horse-breeding centre of Open Company «Kazakh tulpary» has been carried out.

Жоғары сапалы, микроорганизмдермен ластанбаған ұрық алу және қолдан ұрықтандыру барысында малдарды жұқпалы аурулардан аман сақтау үшін, кешенді сауықтыру іс-шараларын тұрақты жүргізіп отыру қажет.

Сондықтан, аса құнды, асыл тұқымды айғырлардан микроорганизммен ластанбаған, таза шәует (ұрық) алу өте маңызды іс. Себебі, өндірістік жағдайда, айғырдан шәует алу және оны жасанды орта қосып сұйылту кездерінде, антисептикалық, яғни микроб өлтіретін химиялық заттарды пайдалана отырып, тазалықты қатаң сақтағанның өзінде, микроорганизмдерден таза шәует алу өте қиын.

Ұрықтың сапалық көрсеткіштері: белсенділігі мен өміршеңдігі сияқты, оның микробпен ластануы да маңызды сипатқа ие. Осы салада біраз жұмыстар жүргізген орыстың көрнекті ғалымдары: Г. В. Паршутиннің [1, с. 107-117], және Н. К. Романькова мен А. И. Науменковтың [2, с. 63-77] мәлімдеуінше, ұрықты өте төмен температурада мұздатып қатырғанда, бактериялар мен микробтардың пәрменділігі төмендейді.

Айғырлардың ұрығын сұйық азотта (- 196 °C) ұзақ мерзім сақтаудың, оның сапалық көрсеткіштеріне, сонымен қатар, микробпен ластану деңгейіне әсерін зерттеу, сөз жоқ, теориялық жағынан ғана емес, практикалық жағынан да қызығушылық туғызады.

Сондықтан, 2007-2008 жылдары, «Қазақ тұлпары» жылқы зауытының ұрық қорында сақталып жатқан, өндіруші-айғырлардың мұздатылған ұрықтарының сапасын тексеріп бағаладық.

Жұмыс бастар алдында, ұрық алатын манеждің ішінің ауасын шаң-тозаң мен микробтан тазартып алдық. Бұл үшін, ауаға жаңбырлатып су шаштық және еденді дымқылдап сүрттік. Ғимарат ішін бактерицидтік шамның сәулесімен залалсыздандырдық.

1 кесте – Өндіруші-айтырлардың сақтау қорындағы ұрықтарының сапасы және микробтармен ластану дәрежесі

Жылы	Туқымы	Өндіруші-айтырдың аты	n	Сақталу мерзімі, жыл	Еріткенге дейінгі бел-сенділігі, балл	Еріткеннен кейінгі бел-сенділігі, балл	Микробиологиялық зерттеулер		
							Тазалық дәрежесі	Микроб дене/саы	Ұрық сапасына санитарлық баға беру
2005	Таза текті мініс	Тотенхем	4	3 жыл	7,0	2,5	I	13,3	Микробтардан таза
		Маси Сераф			6,0	2,2	III	624	Әсіз ластанған
		Тотенхем			7,0	2,3	I	54	Микробтардан таза
2006	Таза текті мініс	Маси Сераф	12	2 жыл	5,0	2,0	V	5477	Қатты ластанған
		Беспокойный			6,0	2,2	II	379	Шамалы ластанған
		Виниту			7,0	2,4	I	34,6	Микробтардан таза
		Наигрыш			6,0	2,1	III	1544	Әсіз ластанған
		Қостанай			7,0	2,5	I	5,3	Микробтардан таза
2007	Таза текті мініс	Тотенхем	14	1 жыл	7,0	3,1	I	5,3	Микробтардан таза
		Маси Сераф			7,0	2,9	I	8	Микробтардан таза
		Ривер Бей			7,0	2,7	I	4,8	Микробтардан таза
		Беспокойный			6,0	3,1	II	496	Шамалы ластанған
		Виниту			6,0	3,2	I	11,2	Микробтардан таза
		Қостанай			7,0	3,4	I	10,6	Микробтардан таза
008	Таза текті мініс	Наигрыш	10	3 ай	6,0	2,8	II	349	Шамалы ластанған
		Тотенхем			6,0	2,9	I	5,3	Микробтардан таза
		Беспокойный			7,0	3,2	I	45,3	Микробтардан таза
		Наигрыш			7,0	3,0	I	34,7	Микробтардан таза
		Нист			6,0	2,7	II	317	Шамалы ластанған
		Қостанай			7,0	3,0	I	0	Микробтардан таза

Сонымен қатар, шәует алардың алдында айғырдың және биенің жыныс мүшелерін, жылы сабынды сумен жуып, одан кейін алдында қайнатылып, содан кейін 37-38°-қа дейін суытылған жылы сумен шайып, әр қайсысын жеке таза, залалсыздандырылған орамалмен құрғатып сүрттік.

Жалпы, жұмыс барысында ұрық алуға, сұйылтуға, мұздатып қатыруға, басқа да жұмыс тәртібі бойынша қолданылатын құрал-саймандар тегіс залалсыздандырылған болуы қажет.

Ұзақ мерзімге сақтау үшін сұйық азотта сақталған 10 бас айғырдың: таза қанды мініс жылқы тұқымының (4 бас), араб жылқы тұқымының (2 бас) және қостанай жылқы тұқымының (4 бас) ұрықтары зерттеу нысаны болды.

Айғырлардың ұрықтарын мұздатып-қатыру, сақтау және қайта ерітіп-жібіту тәсілдерін орындау барысында, «Жылқыларды ұдайы өсіріп-өндіру жөніндегі ұсыныстарды» (1963, 1969, 1990) басшылыққа алдық. Ұрықты қайта еріткен кезде, аталық ұрық жіпшелерінің қозғалысын, 10 баллдық жүйемен бағалау арқылы және өміршендігін, сағат уақытымен есептеу арқылы анықтадық. Ал, ұрықтың микробпен ластану дәрежесін, «Айғырлардың ұрығын зертханалық зерттеудің әдістемелік ұсыныстарын» басшылыққа ала отырып, ҚР АШМ-нің «Республикалық мал дәрігерлік зертханасы» РМҚК-ның Қостанай облыстық бөлімшесінде зерттеп, тексеру барысында анықтадық. Зерттеу нәтижелері 1 кестеде берілген.

1 кестеде берілген деректерден көріп тұрғанымыздай, ұрықтардың микробтармен ластануының ең жоғарғы көрсеткіштері 2006 жылғы алынғандардан байқалады. Өйткені, зерттеліп тексерілген 6 бас өндіруші-айғырлардың, 3-інің: Масси Сераф, Наигрыш және Беспкойныйдың ұрықтары тиісінше, микробпен қатты, әлсіз және шамалы дәрежеде ластанған. Ұрықтардың микробтардан неғұрлым көбірек тазалауы 2007 жылғы алынғандарынан байқалады, себебі зерттеліп тексерілген 7 айғырдың, тек 2-інің: Беспкойный мен Нордтың, ұрықтарының микробпен шамалы дәрежеде ғана ластанғанын көреміз. Осындай көріністерді 2008 жылғы алынған ұрықтардан да байқай аламыз.

Жалпы, қорыта келгенде, 1 кестедегі деректерге сүйене отырып, ұзақ мерзім сақтау үшін жинақталған қордағы ұрықтарды микробтардан біршама таза және ГОСТ 24168 «Айғырлардың мұздатылған ұрықтары» талаптарына толық жауап береді деп түйіндейміз.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Паршутин, Г. В. Влияние микробов на сперму жеребцов / Г. В. Паршутин // Труды ВНИИК. – Т. 23. – 1960 [1961]. – С. 107-117.
2. Романькова, Н. К. Санация спермы жеребцов / Н. К. Романькова, А. И. Науменков // Сб. научных трудов «Воспроизводство и улучшение племенных качеств конского поголовья». – ВНИИК. – 1979. – С. 63-77.